

Parallele werelden

Vorige week braken de olieprijsen door de magische grens van 80 dollar per vat. De olieprijs wist voor een paar dagen zelfs de aandacht van de Europeanen vast te houden, maar lang duurde dat niet. Olie is moeilijk onder de Europese aandacht te krijgen, wellicht omdat de olieprijsstijgingen gepaard gaan met een versterking van de waarde

Door
Coby van der
Linde

van de euro, waardoor de reële olieprijs minder stijgt. In de Verenigde Staten en China ligt dit heel anders. De prijs van olie en de zorgen om de toenemende afhankelijkheid van OPEC hebben op het hoogste niveau de aandacht van de beleidsmakers. In Europa gaat het vooral over de afhankelijkheid van gas en dan met name het Russische.

Oliezorgen

De voortdurende onrust in het Midden-Oosten heeft de aandacht voor diversificatiemogelijkheden vergroot. China probeert de afhankelijkheid van olie uit de Perzische Golf te beperken door actief oliesstromen op gang te brengen uit de Kaspische Zee-regio, Rusland en Afrika en hoopt door het verbreden van het Panamakanaal ook betere toegang te krijgen tot stromen uit Venezuela. De Verenigde Staten proberen door de ontwikkeling van biobrandstoffen de druk op de importafhankelijkheid van olie wat te verminderen. De moeizame relatie

van de VS met Venezuela, waar zo'n 14 procent van de Amerikaanse importen vandaan komen en de geringe voortgang in het stabiliseren van Irak hebben de zorgen over voorzieningszekerheid van olie wel aangescherpt. Echter, de nabijheid van de Canadese teerzanden en de grote reserves in onconventionele olie in de VS zelf creëren een ander langetermijnperspectief dan voor China en Europa. De importafhankelijkheid van gas groeit weliswaar, maar deze staat in geen verhouding tot de voorspelde afhankelijkheid van bijvoorbeeld Europa. De afhankelijkheid van olie heeft in de VS daarom de aandacht.

Gaszorgen

De afwezigheid van een discussie over olie in Europa is des te opmerkelijker omdat ook de afhankelijkheid van olie-importen in Europa snel toeneemt. Wellicht dat de geringere aandacht voor olie in Europa te maken heeft met de grotere mate van internationale organisatie en de liquiditeit van de markt, maar ook de beperkte politieke invloed op de ontwikkelingen in het Midden-Oosten kunnen een rol spelen. Bovendien zullen gasimporten via pijpleidingen een cruciale rol blijven spelen in de aanvoer van gas naar Europa, terwijl de VS vooral steeds meer LNG importeren. De ontwikkeling van LNG geeft de internationale oliemaatschappijen vooralsnog nog enige toegang tot reserves en productie in de energierijke landen van het Midden-Oosten en Rusland, waardoor de internationale oliemaatschappijen een rol blijven spelen in de aanvoer. De vervlechting van internationale oliemaatschappijen in

de upstream en de downstream met de belangen van de bedrijven uit producerende landen wordt als minder problematisch ervaren. Het contrast tussen de VS en Europa is hier wellicht het grootst, omdat het vooruitzicht van voorwaartse integratie (van put naar pit) van (semi)staatsgasbedrijven, zoals Gazprom, Europa juist afschrikt.

Blikvernuwing

De discussie over voorzieningszekerheid in Europa gaat maar over één ding: de afhankelijkheid van Russisch gas. Ook in de aanloop naar de presentatie van de voorstellen over de interne markt van de Europese Commissie op 19 september jl. gingen de discussies over het verder structureren van de organisatie van de energiesector in belangrijke mate over de toenemende afhankelijkheid van Gazprom als aanbieder van het Russische gas. De discussie gaat niet meer over liberalisering om een efficiëntere energiesector te entameren, maar over liberalisering als een antwoord op de groeiende politieke en economische macht van Rusland. Sinds deze zomer schuwt men een discussie over het eigendom van energiebedrijven ook niet meer. Waar de VS in het verleden investeringen van grote (staats)aanbieders van ruwe olie heeft toegelaten tot de raffinagesector en op deze manier de producerende landen economisch wist te binden aan het welvaren van de Amerikaanse economie, heeft Europa de schrik in de benen gekregen als het gaat om soortgelijke investeringen in de gassector. De vraag is nog wel of men eenzelfde houding heeft ten aanzien van Russische oliebedrijven. De voorstellen om aan de staat gerelateerde bedrijven en investeringsvehikels aan extra voorwaar-

den te binden is een indicatie hiervan. Voor gas is de angst dat de mogelijkheden voor het ontwikkelen van alternatieve aanvoerroutes en het aanboren van nieuwe aanbieders in de Kaspische zee regio beperkt worden als men moet concurreren met een dominante aanbieder van gas. Vooral de discussie over de Nabucco-pijpleiding en de plannen van Gazprom om Bluestream (de gasleiding van Rusland naar Turkije, red.) uit te breiden tot in de Europese markt spelen hierin een rol. Daarbij gaan de Europese overheden ervan uit dat deze alternatieve gasstromen kunnen concurreren met het Russische gas en wellicht belangrijker nog, met de Russische markt voor Kaspisch gas.

Koördanser

De gaszorgen van Europa zijn voor de VS vooral van geopolitieke importantie en lijken gericht op inperking van Rusland als geopolitieke speler. China is druk bezig met het diversificatiebeleid. Europa is en blijft afhankelijk van grote stromen Russisch gas. Waar de importen van olie uit Rusland een welkome aanvulling bleken om de afhankelijkheid van de OPEC te beperken, bieden de gasimporten uit diezelfde OPEC-landen nog te weinig soelaas. Europa zal als een koördanser de economische en geopolitieke belangen moeten behartigen, ervan uitgaande dat die belangen bekend en symmetrisch zijn. Het is echter de vraag of het weren van 'ongewilde' investeerders zal helpen om in balans te blijven of dat het juist de draad wild zal doen slingeren. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingen-dael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.